

GIRONA · MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT

PROPOSTA TEMÀTICA

Art i cultura als segles XIX i XX

(SALES 10 i 11 MODERNISME I NOUCENTISME)

Presentació

Aquesta proposta temàtica combina l'explicació més teòrica sobre la Girona modernista i noucentista, amb tot un seguit d'activitats pràctiques que realitzarà l'alumnat a mesura que avancem els continguts de la sala del museu. A través de preguntes i de material de suport, prendrem consciència del grau de coneixement que posseeixen i aportarem noves informacions que serviran de suport a les ja explicades pel mestre a l'aula.

Cal remarcar, finalment, que a l'hora de confeccionar la proposta temàtica hem procurat que les activitats proposades mantinguin un equilibri en el tractament dels eixos bàsics que fonamenten les tendències pedagògiques i didàctiques actuals, que busquen que l'alumnat assimili conceptes però, sobretot, que els procediments i les actituds tinguin una rellevància especial en la seva formació i en la seva educació integral.

Val a dir que totes les activitats que proposem en la proposta són optatives i, per tant, fora convenient que el professorat escollís les més adequades d'acord amb les característiques de nivell, edat i interessos del seu grup d'alumnes.

Tant de bo que aconseguim el nostre propòsit i que la proposta us sigui útil.

Descripció de la proposta

Un dels artistes més coneguts del període modernista és el popular **Antoni Gaudí**. Hem vist els seus edificis i n'hem interpretat la seva obra, però coneixem per què ho fa? Sabem qui eren els seus coetanis? Sabríem anomenar algun artista modernista de la nostra ciutat?

Aquí hi tenim un grapat d'intel·lectuals que moguts per l'esperit crític, van engegar tot d'iniciatives per promoure i activar una Girona avorrida. Arquitectes, escultors, literats, pintors, músics... van promoure una filosofia i una manera de viure en un moment històric replè de canvis.

A través de les obres exposades a la sala explicarem els motius històrics, els neguits culturals i les corrents artístiques que podem trobar a Girona des de **finals del segle XIX fins a ben entrats al segle XX**.

Orientacions didàctiques

- Aquesta proposta temàtica s'emmarca a l'àrea de **CIÈNCIES SOCIALS DE 4t d'ESO**, i als períodes modernista i noucentista treballats als cursos de Batxillerat.
- L'activitat pot ésser realitzada pel mestre o conduïda pels educadors del servei educatiu del Museu d'Història de la Ciutat de Girona.
- La proposta està pensada perquè tingui una durada **d'1 hora i 30 minuts aproximadament**. Això és orientatiu i seran les persones responsables del grup qui s'organitzaran el temps.
- Per a fer aquesta activitat el museu posa a la vostra disposició tot el material necessari.
- Realitzada per: *Àrtemis Serveis Educatius i Culturals*.

Contingut de la proposta temàtica

La unitat s'estructura presentant sempre en primer lloc uns continguts que després s'exercitaran a través de les activitats proposades.

OBJECTIUS DIDÀCTICS

GENERALS

- Valorar i respectar el patrimoni cultural, artístic, històric i social, assumint les responsabilitats que suposa la seva conservació i millora, apreciand-lo com font de gaudi i utilitzant-lo com a recurs per al desenvolupament individual i col·lectiu.
- Conèixer els processos i mecanismes bàsics que regeixen els fets socials, i utilitzar aquest coneixement per comprendre el passat i la base de la nostra cultura.
- Comprendre el present i el nostre territori com a resultat de la interacció dels grups humans i societats sobre el medi en el qual es desenvolupen i actuen al llarg del temps.

ESPECÍFICS

- Identificar i localitzar en el temps el període denominat modernisme i el denominat noucentisme, com a procés i esdeveniment històric rellevant de la història de les nostres arts. Conèixer alguns dels representants locals de cada una de les diferents arts.
- Conèixer el funcionament de la societat del segle XIX i XX
- Identificar les obres i el llegat que ens han deixat els personatges erudits gironins
- Saber diferenciar entre el llegat cultural d'un moviment amb el d'un altre
- Identificar els personatges principals i el seu treball
- Reconèixer el desenvolupament i les normes que regeixen la societat que emmarca tot aquest moviment cultural.
- Reflexionar sobre els paral·lels amb l'actualitat

CONTINGUTS

Els continguts que es treballaran en aquesta proposta temàtica són els següents:

CONCEPTES:

- La Girona del s. XIX i XX
- Cultura, política i societat a la nostra ciutat
- La renaixença
- El moviment modernista i els seus màxims representants locals
- El moviment noucentista i els seus màxims representants locals
- Conèixer els fets posteriors al moviments esmentats

PROCEDIMENTS:

- Visualització dels objectes i plafons de la sala
- Observació i interpretació de diferents textos i imatges
- Realització d'un joc de relació entre conceptes
- Narració d'alguns poemes, com el de "la vaca cega"
- Relacionar i comparar formes de vida i societats, amb les nostres del present

ACTITUDS i VALORS:

- Valoració de les obres d'art i dels vestigis culturals com a manifestació de la memòria col·lectiva. Disposició favorable per a actuar en la seva defensa i conservació.
- Interès per conèixer els trets principals que identifiquen un moment històric de la nostra societat.
- Predisposició per cercar una part de l'explicació de situacions i esdeveniments actuals en els antecedents històrics.
- Desenvolupar les habilitats socials de reflexió, discussió, opinió i treballar el discurs dialèctic en debatre les diferents opinions.
- Realitzar i fomentar tasques en grup i participar en el debat amb una actitud constructiva, crítica i tolerant, fonamentant adequadament les opinions i valorant el diàleg com una via necessària per a la solució dels problemes humans i socials.

Proposta temàtica

Art i cultura als segles XIX i XX

Aquesta proposta temàtica es centra en el període de la història que comprèn els segles XIX i XX, però més en concret, les arts i els seus protagonistes en el marc de la ciutat de Girona. Atenea, La Farinera Teixidor, el diari l'Autonomista, Josafat.... potser ens sonen, però difícilment ho relacionem en un moviment i amb una cara.

Aquesta activitat està adreçada a l'alumnat dels **cicles superiors**, s'inicia amb la descripció i exposició dels antecedents polítics, socials i culturals. Centrarem als alumnes en l'espai i en el temps, contextualitzarem acompanyats de textos i d'imatges i donarem pas als moviments a tractar: **el modernisme i el noucentisme**. Un joc de relació de conceptes i imatges, ens servirà per avaluar els coneixements del grup, previs a la visita al museu i explicar cadascun dels dos moviments que volem treballar.

En el marc de la sala dedicada a les arts de finals del XIX a principis del XX del Museu d'Història de la Ciutat de Girona, observarem les obres d'art i relacionarem la teoria explicada amb els vestigis presents a la sala. Serà l'alumnat qui haurà de fer la relació d'obres, i deduir, a partir de l'observació, les característiques d'un moviment o de l'altre.

CONTINGUTS A DESENVOLUPAR:

Cadascun d'aquests continguts es treballarà amb el grup a partir de diferents activitats i propostes didàctiques.

- Com era Girona abans del 1850
- Situació política del moment
- La Renaixença
- El Modernisme
- El Noucentisme
- Gironins il·lustres
- Fets històrics posteriors

ACTIVITATS A REALITZAR I TEMES QUE ES TRACTEN:

- Activitat 1 : la Renaixença
- Activitat 2: El modernisme
- Activitat 3: El noucentisme
- Activitat 4 i Activitat 5: Gironins il·lustres

Com era Girona abans del 1850

Abans d'aquest període Girona era una ciutat trista, emboirada i provinciana, amb uns 15.000 habitants. Tot i ser capital de província, la seva economia industrial no ajudava al creixement econòmic de la ciutat com ho feia Barcelona. Després de la Guerra Gran al 1793, els Setges Napoleònics al 1808 i 1809, la gran epidèmia de còlera que va arrasar gran part de la ciutat el 1854 i anys després, les guerres carlines, farà que la renaixença i l'obertura de la societat, tinguin lloc anys més tard.

La ciutat de Girona estava protegida per tot un seguit de muralles que des del segle XIV tanca-ven la ciutat amb quatre grans zones: La zona de la força vella, el barri dels comerciants, el barri dels artesans i el barri del mercadal. La ciutat no podia créixer més enllà de les muralles, per tant a partir del 1895 s'iniciarà el llarg procés polític de tirar-les a terra perquè asfixiaven aquesta ciutat. Les ganes de créixer i evolucionar a finals del segle XIX es fan pal.lesa amb aquesta acció, però també amb la voluntat de molts il·lustres de canviar una societat estancada i inamovible per una ciutat moderna; igualable a la capital catalana.

Diferents opinions sobre la nostra ciutat:

- Els noucentistes com **Carner** la trobaven "*grisa i fosca*"
- Els modernistes com **Prudenci Bertrana** deien que la seva gent era "*conformada i inamovible*"
- Els simbolistes la van incorporar al cens literari europeu de les ciutats mortes. Un diari madrileny de l'època l'anomena "*la Toledo Catalana*" per l'austera severitat del seu ambient i la sobrietat del conjunt urbà.
- **Josep Ma de Segarra**, al 1928 escriu un article on diu: "la ciutat era una barreja de ruralisme i de pretensió urbana escandalosament grotesca" i que molts dels seus habitants feien "*la vida més vergonyant i més tètrica*".

Situació política del moment

La política exterior a finals del segle XIX, estava centrada per la guerra amb els EUA el 1898 i la pèrdua de les colònies antillanes (Cuba i Puerto Rico) i asiàtiques (Filipines). Anys més tard, el 1909, hi haurà la protesta popular contra la guerra del Marroc el mes de juliol, que acabarà amb una vaga general i una insurrecció popular (Setmana Tràgica) que serà reprimida brutalment. El 1914 esclata la primera guerra Mundial, però al no intervenir-hi, Catalunya gaudeix d'un gran moment expansiu econòmicament. Al 1923 hi ha el Cop d'Estat del general Miguel Primo de Rivera durant l'absència del rei Alfons XIII, el 1929 el Crac de la Borsa de Nova York, origen de la Gran Depressió que afectaria a Espanya i el 1930 podem parlar, del final de la dictadura de Primo de Rivera i inici del període d'instauració de la II República.

La Renaixença

Per entendre el **Modernisme** i posteriorment, el **Noucentisme**, hem de tenir en consideració els esdeveniments que van tenir lloc a la nostra ciutat els anys immediats. A nivell històric, se'ls anomena la Renaixença, i tot i que a les diferents ciutats catalanes i d'arreu aquest moviment té una evolució i durada determinades, en el cas de Girona, per culpa de tot el seguit d'esdeveniments abans esmentats, arriba uns anys més tard.

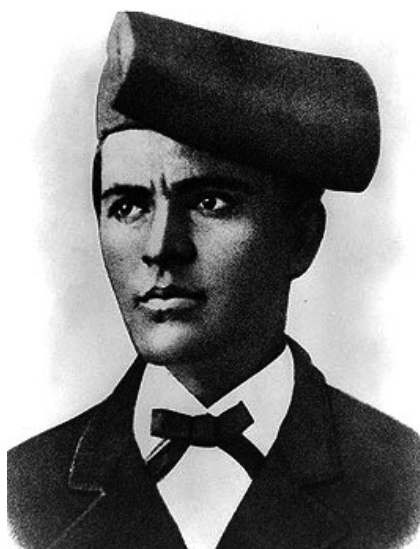
La **Renaixença és un moviment literari** que té lloc a Catalunya a partir del 1830. El seu nom sorgeix de la voluntat de fer renéixer el català com a llengua literària i de cultura després del període anomenat decadència en què el castellà adoptava un alt grau de protagonisme respecte el català.

L'estil de la Renaixença és proper al **Romanticisme europeu**, amb predomini dels sentiments, l'exaltació patriòtica i els temes històrics. Cal tenir present, però, que l'impuls inicial de la Renaixença no va sorgir del Romanticisme, ni es tracta d'un fenomen que acabi amb la crisi del moviment ja que el fenomen renaixentista, en tant que redreçador de la cultura catalana, va ser l'iniciador d'un procés de normalització que serví de base a moviments i tendències posteriors. La llengua que utilitzen barreja cultismes i neologismes amb expressions de la cultura popular.

Els autors més importants d'aquest moviment van ser **Joan Maragall, Jacint Verdaguer i Bonaventura Carles Aribau** i un dels punts claus de la seva difusió, els **Jocs Florals**.

A Girona, els Jocs Florals van arribar el 1859 juntament amb el Certamen Literario que es va iniciar el 1872 i es va dissoldre el 1901 (van ser premiats Àngel Guimerà i Apel·les Mestres).

Apareix l'**AVENÇ** on s'escriuen obres en català de Verdaguer, Milà i Fontanals, Aguiló, Guimerà... moment en què el català encara no estava fixat ortogràficament ni gramaticalment.

Jacint Verdaguer

També serà en aquest moment quan es publiquen obres literàries en català, però sobretot en narracions costumistes, rondalles, poemes, elegíacs i de circumstàncies, per reivindicació lingüística... i trobem a la nostra ciutat el **primer teatre en català!**

Activitat 1

En aquest moment llegirem el poema de **Joan Maragall** “**la vaca cega**”

La vaca cega

Topant de cap en una i altra soca,
Avançant d'esma pel camí de l'aigua,
Se'n ve la vaca tota sola. És cega.
D'un cop de roc llançat amb massa traça,
El vailet va buidar-li un ull, i en l'altre
Se li ha posat un tel: la vaca és cega.
Ve a abeurar-se a la font com ans solia,
Mes no amb el ferm posat d'altres vegades
Ni amb ses companyes, no; ve tota sola.
Ses companyes, pels singles, per les comes,
Pel silenci dels prats i en la ribera,
Fan dringar l'escallot, mentres pasturen
L'herba fresca a l'atzar... Ella cauria.
Topa de morro en l'esmolada pica
I recula afrontada... però torna,
I baixa el cap a l'aigua, i beu calmosa.
Beu poc, sense gaire set. Després aixeca
Al cel, enorme, l'embanyada testa
Amb un gran gesto tràgic; parpelleja
Damunt les mortes nines i se'n torna
Orfe de llum sota del sol que crema,
Vacil·lant pels camins inoblidables,
Brandant lànguidament la llarga cua.

Material necessari: Poema de la vaca cega

Modernisme

El nom de Modernisme es el que s'utilitza per designar el període de la història de l'art i de la literatura que va entre l'Impressionisme i les primeres avantguardes.

Cronològicament, l'hem de situar entre el **1890 i el 1910**, moment de ruptura amb el passat i de templeig i recerca d'idees i formes noves.

Es pateix un veritable procés de transformació de la cultura catalana entre 1881 i 1906 i que representa el pas d'una cultura regional i tradicionalista a una cultura nacional i moderna.

La seva finalitat és la recerca de la modernitat (d'aquí el seu nom).

No tota la societat podrà formar part d'aquesta nova manera d'entendre el món, només aquells que s'ho podran permetre: la rica burgesia industrial que es farà construir els seus habitatges. Aquests tindran els seus miradors i balcons, espais amplis i airosos; en el seu interior, paviments, sostres i xemeneies, portes i vidrieres, mobles, catifes i llums..., tot estarà integrat en l'arquitectura en un intent d'art total. L'arquitecte necessitarà, doncs, envoltar-se de bons artesans. I tot plegat només s'ho podrà pagar l'alta burgesia il·lustrada.

El Modernisme es coneix de diferents maneres segons el país: **Jugendstil** (Alemanya), **Sezessionstil** (Àustria), **Modern Style** (Anglaterra), **Liberty** (Itàlia), **Modernisme** (Espanya), **Art Nouveau** (França).

A la nostra ciutat es pot veure aquest entusiasme amb l'augment de participació en els Jocs Florals: Jaume Bofill i Mates, Josep Carner, Joaquim Riera i Bertran, Joan Llongueres, Rafael Masó, Joan Maragall, Prudenci Bertrana, Miquel de Palol, Gabriel Alomar, Josep Carner, Joaquim Ruyra i López Picó. L'Autonomista i el suplement literari esdevindran guies culturals dins una ciutat amb aires de modernitat.

Característiques fonamentals a nivell artístic:

- **Cosmopolitisme:** és un art europeu que s'escamparà per tot el món, dels EE.UU al Japó passant per Àfrica i acabant a Xile.
- **Ruptura amb el passat** posant la tecnologia moderna al servei del nou gust burgès. El modernisme vindria a ser l'estil fill de les revolucions econòmiques i socials del segle XIX.
- **Importància de l'ornamentació i la decoració.** Es vol eliminar la sensació de feixuguesa i de volum massís de l'arquitectura tradicional i crear efectes de llum i transparència. En totes les arts, hi ha un predomini de temàtica naturalista: flors com el lliri, insectes com les libèl·lules o les papallones, aus com el cigne i el paó, nimfes i sirenes, figures femenines somniadores amb els cabells i les robes flamejants. I tot plegat molt influït per l'art japonès (equilibri entre el ple i el buit, asimetria i estilització, ritmes musicals i solucions ondulades).
- **Accentuació de la línia amb el predomini de la corba sobre la recta.** Provoca sempre la

impressió d'instabilitat i lleugeresa, de dinamisme i moviment. Juntament amb aquesta idea també es juga amb el gust per la asimetria.

- **Tendència a utilitzar molts materials en un mateix edifici:** pedra, maó, vidre, fusta, ceràmica, esgrafiats. Es treballa la pedra com si fos argila, omplint-la de vegetació i animals fabulosos o s'enriqueix amb ceràmiques policromades.
- Pel que fa als colors prefereix les **tintes fredes**, transparents, en zones planes; colors típics són el groc, el blanc, la barreja de groc i violeta i l'ús combinat de blau i gris.

Artistes modernistes màxims representants en el seu camp:

Arquitectura: Gaudí, Puig i Cadafalch, Domènech i Montaner

Pintura: Santiago Rusiñol, Ramon Casas, Isidre Nonell,

Escultura: Josep Llimona, Domènech i Montaner, Miquel Blay

Literatura: Joan Maragall, Prudenci Bertrana, Víctor Català

Música: Isaac Albèniz, Enric Granados, Enric Morera

Activitat 2

En aquest moment llegirem un fragment de la novel·la de **Prudenci Bertrana** "Josafat"

- Material necessari:**
- Novel·la de Josafat
 - Imatges de suport d'elements modernistes

Noucentisme

El Noucentisme va ser un moviment cultural i d'abast polític, que s'inicià a Catalunya aproximadament el **1906** amb la creació de **Solidaritat Catalana** i acabà el **1923** amb el cop d'Estat de **Primo de Rivera**. Fou la resposta moderada als plantejaments que havia promogut el Modernisme. El nom de Noucentisme va aparèixer per primera vegada en les gloses d'**Eugeni d'Ors**. Ell en va ser el creador i el principal ideòleg. D'Ors justificà el nom amb dos diferents motius: per una banda, es troba el referent directe del Quattrocento (1400) i el Cinquecento (1500) italians, per tant, Noucentisme provindria de 1900; i per l'altre, nou és el contrari de vell. S'inicia un segle nou, amb **propostes de canvi NOVES que trenquen amb el que era VELL**.

La burgesia estava compromesa amb el catalanisme i la intel·lectualitat i acceptà col·laborar en el projecte de transformació d'una **Catalunya més autònoma**. Aquesta idea d'autonomia competent va ser iniciada durant el Modernisme, però els postulats modernistes trencaven clarament

amb les classes dirigents. Els noucentistes van entendre que sense la burgesia era impossible engegar un projecte com aquest.

A la ciutat de **Girona** el Noucentisme es va viure amb un **baix nivell demogràfic**, 17.691 habitants, però amb projectes empenedors com la creació de l'**Ateneu** (1913-1917) que l'any 1922 seria presidit per il·lustres ciutadans com Cassià Costal, Josep Junquera, Joaquim Plà Cargol i Carles Rahola. Però tot i el lent creixement de població en aquest curt període d'anys, Girona es mou. Des que Girona es converteix en capital de província, aquesta gaudeix de tot un seguit de locals dedicats a l'oci per a les classes benestants en un primer moment, però que aniran mica en mica, aniran popularitzant-se. En la primera dècada del segle es construeixen els **cines Gran Via i Coliseu Imperial**; i al 1922 s'inaugura el **Teatre Albèniz**, una sala totalment polivalent (s'hi van realitzar diferents actes culturals com concerts de Pau Casals, cants lírics locals, intervencions per part de diferents intel·lectuals i poetes gironins... i de teatre es va arribar a representar "Mar i Cel", "Terra Baixa" i "la Roser".)

Durant aquest període a Girona s'inaugura la primera sala de cinema i es fan les primeres projeccions al Coliseo Imperial, l'any 1909. L'**escola Joan Bruguera** seria d'aquest mateix període, aixecada el 1911, el 1919 neix l'emblemàtic Grup Excursionista i Esportiu Gironí **G.E.I.E.G**, i l'any 1923, inauguren el camp del **Futbol Club Girona de Vista Alegre** que serà al llarg dels anys, un referent de la ciutat de Girona amb esportistes com Fèlix Farró.

Característiques fonamentals:

- **Imposició de la raó**, la precisió, la serenitat, l'ordre, perfecció, claredat i bellesa formal. Valora més la intel·ligència que la sensibilitat
- **Importància de la línia respecte al color**. Es defensa la sobrietat expressiva. Aquesta és una reacció en contra del liberalisme, el romanticisme, el naturalisme, el positivisme i el laïcisme.
- **El món clàssic es converteix amb un nou referent**, així com la tornada als orígens locals. És una base referencial que servirà de guia, per exemple, en el moment de l'elaboració de la normativa del català. Per altra banda, atorguen al Mediterrani un valor d'origen i espai comú, amb unes constants heretades, també, pels catalans. La tradició dóna identitat, s'està creant una nova Catalunya, però una Catalunya molt arrelada al seu passat, molt conscient dels seus orígens.
- Els noucentistes veuen que el lloc ideal per dur a terme tots els canvis que s'han plantejat és la **ciutat**. Construir una ciutat és consolidar el perfil de la civilització moderna. La ciutat és un espai amb canvis constants, reflex dels camins que pren la civilització. Aquesta civilització serà el resultat final de la seva obra.

- **La unió entre art i societat** permet la formulació d'un ideal de bellesa que es reflecteix en la construcció de parcs, edificis, escultures públiques, pintures murals, jardins i plantejaments urbanístics nous.
- En aquest moment, **Art i esperit Polític** van de bracet. L'artista és un personatge social que participa directament en els processos modernitzadors engegats per les institucions. Es formula un ideal de bellesa i es duu a terme a les ciutats. Els creadors treballen molt en espais públics. Escultures al carrer, nous parcs i jardins, nous espais...
- En el camp de la literatura, es va escriure molt més en **poesia** perquè es considerava que era més culta.
- Es fa ús de la **ironia** per ridiculitzar el moviment anterior.

Artistes noucentistes màxims representants en el seu camp:

Arquitectura: Jaume Torres, Josep Goday, Josep Puig i Cadafalch, Josep Maria Jujol

Pintura: Torres-Garcia, Joaquim Sunyer

Escultura: Aristades Maillol, Josep Clarà, Enric Casanovas

Literatura: Eugeni d'Ors, Josep Carner, Guerau de Liost, Josep Maria de Sagarra

Música: Anselm Clavé, Robert Gerhard

Activitat 3

En aquest moment llegirem un fragment del llibre d'**Eugeni d'Ors**, "la Ben plantada".

- Material necessari:**
- Llibre de "la Ben Plantada" d'Eugeni d'Ors
 - Imatges de suport d'elements noucentistes

Gironins il·lustres

Aquí a la sala hi podem veure quadres de **Prudenci Bertrana** i escultures de **Fidel Aguilar** i **Ricard Guinó**; però també tot un seguit de retrats: Rafael Masó, Prudenci Bertrana, Xavier Montsalvatge, Josep Tharrats, Miquel de Palol i Carles Rahola. Tots aquests personatges, fills il·lustres de Girona, es van convertir en eix principal de la vida cultural de la ciutat. Solien moure's sobretot en els cafès i els bars, com per exemple: el cafè de can Vila, el de Cal Negre, de Cal Norat, Can Barris, el Royal, cafè Saboy (al carrer Nou). Però les tertúlies entre entesos en la cultura i la política del moment no sempre es feien en els cafès. Curiosament a Girona, a sota les voltes de la plaça del Vi, a peu dret, es reunien des de metges, oculistes, el jutge municipal o el tinent coronel per iniciar llargues converses i debats.¹

1. La premsa serà clau en aquests moments per promoure la cultura i la llengua. Al 1895 neix l'Autonomista (republicà i d'esquerres) que es publicarà fins al gener del 39, i el Diario de Gerona (conservador i catalanista) que es va començar a publicar el 1888 fins al juliol del 1936. Tots dos es catalanitzen mica en mica fins a esdevenir diaris en català en temps de la 2ª República. Paral·lelament a aquests fets, el 10 de desembre de 1933 s'inaugura Ràdio Girona, la primera emissora radiofònica de la ciutat.

Rafael Masó

Arquitecte que revaloritza els oficis i integra les arts a l'escultura, la ceràmica, la pintura, la forja, el vitrall.... Als seus inicis fa la Farinera Teixidor o la farmàcia Masó però després evoluciona cap a un tipus d'arquitectura més propera a la Secessió Vienesa o a l'anglesa de Mackintosh. Al 1935 Masó comença la casa Colomer, el passeig arqueològic, el primer hostel de la Gavina, restaura els Banys Àrabs, aquest mateix any mor.

Rafael Masó intenta formular un llenguatge propi, malgrat que acusa les influències del modernisme i de la resta d'Europa. Treballa sobretot el ferro, la ceràmica i la pedra i s'interessa per l'estudi i la recuperació del patrimoni. Elements, tècniques i influències marcadament catalanes seran part fonamental de la seva obra i bàsiques per reforçar la idealització de Catalunya i l'expressió d'aquesta mitjançant elements de la tradició (esgrafiats, columnes, terracotes...).

Cartell de les obres exposades a la sala: fotografia de l'Ateneu.

Prudenci Bertrana

Novel·lista, periodista y autor teatral, va néixer el 1867 i va morir el 1941. Va passar gran part de la seva vida a Barcelona però al 1890 va tornar a Girona, moment en què es va casar. Aquí, a la nostra ciutat, comença a dedicar-se a la pintura per guanyar-se la vida. De seguida va entrar en contacte amb els cercles literaris de la ciutat i publicà les seves primeres novel·les: Josafat, 1906, Nàufrags, 1907, Tieta Claudina... Sovintejava el cafè de sota les voltes

de la Rambla coincidint amb Rusiñol. Quan Bertrana, després d'una llarga absència, torna a la ciutat de Girona al 1931, ho fa amb una exposició de quadres de motius paisatgístics a l'Ateneu. L'exposició que anava del 18 d'abril del 1931 fins al 29 de maig, es va dur a terme, i en l'acte de cloenda, la seva filla Aurora, va fer una conferència al voltant d'una experiència viscuda a la Polinèsia. El Trio Albèniz va acomiadar els assistents amb un concert. Aquí a la sala podem observar diferents obres pictòriques dutes a terme per ell. L'any 1935 en la última celebració dels Jocs Florals, Prudenci va realitzar un emotiu discurs d'inauguració d'aquests.

La seva forma bàsica es basa sovint en una estructura de relats curts que posteriorment s'integren dins una obra que els agrupa. Entre els temes, cal assenyalar la proclamació d'un "mediterranisme" o estil classicitzant, i especialment el món rural i els personatges que l'envolten. El salvatgisme i el desenfrè de la naturalesa envers la racionalitat aparent de la ciutat. Solitud de Victor Català n'és un molt bon exemple i Josafat, ubicada la narració a la ciutat de Girona, el personatge protagonista esdevé un referent d'aquesta nova concepció.

Tracten tots els gèneres: la novel·la, el conte, l'assaig, el teatre, la llegenda, la lírica, la èpica, etc. Tot i que freqüentment, es va fent referència a episodis de la vida i història nacionals.

La literatura catalana serà el nucli a partir del qual experimentarà un impuls decisiu que la situarà al nivell de la literatura nacional contemporània de qualsevol altre país europeu. El tracte que es dona a les necessitats polítiques del moment, fa que sobretot, es desperti la vessant més crítica i sarcàstica dels qui l'escriuen, dotant als texts d'una aparent ironia.

Els Jocs Florals deixen de celebrar-se a partir del cop d'Estat del 1923 i serà a partir del 1930 que es reprendran fins al 1935. La participació a aquests creix de manera considerable, passant de 140 obres presentades al 1930 a les 300 de l'any 1935.

Cartell de les obres exposades a la sala: L'Hereu i Jo!

Xavier Montsalvatge

Compositor i crític musical nascut a Girona el 1912 i mort a Barcelona el 2002. Compta amb una extensa producció que abasta pràcticament tots els gèneres musicals, des del simfònic fins a l'òpera, el ballet i la música per a cinema. La seva formació musical es va iniciar essent ell molt jove, a Barcelona, amb mestres com Morera, Millet, Toldrà, Costa i Pahissa. La rica activitat concer-

tística d'aquella època a Barcelona el va dur a conèixer les obres de Falla, Stravinsky i Schonberg entre d'altres, de la mà de compositors i intèrprets com Pau Casals. Molt aviat va escriure la seva primera obra, Tres Impromptus.

A partir del 1890 neix una nova estètica en la que la música no ha de ser necessàriament bella i harmoniosa, sinó sobretot autèntica, i per tant, també pot arribar a ser desagradable. A Catalunya, el Modernisme va ser una de les èpoques musicals més esplendoroses. El Modernisme musical català té alguns punts de contacte amb els altres modernismes, com és la voluntat de modernització, però, alhora molts punts divergents. La música modernista catalana es caracteritza principalment pel wagnerisme (influència de l'obra de Richard Wagner) i el nacionalisme. Alguns dels compositors representants del Modernisme Musical a Catalunya van crear escola i molts, en van ser successors al llarg dels anys.

Cartell de les obres exposades a la sala: Terra de gestes i de Beutat Girona.

Josep Tharrats

Nascut el 1886 i mort el 1975. Va ser escriptor i poeta. Els matins treballava fent rajoles, i per les tardes, escrivia un promig de sonet per dia. Va fundar i dirigir la revista Cultura. És autor de més de vint llibres de poemes en els quals destaquen Les ofrenes espirituals i els Èxtasis. També va escriure prosa com en el recull que en fa al llibre Orles, aquí exposat una làmina al plafó. Va participar al llarg de molts anys i va deixar de forma fixa la secció Adesiara al Diari de Girona. Al morir, va deixar cinc milers de poemes inèdits.

En poesia, també destacarem a **Josep Carner i Guerau de Liost**, poetes que seguint la doctri-

na d'Eugeni d'Ors, tant en l'estil com en temes, volen arribar a més a més a la perfecció lingüística i formal. Les manifestacions de tendències avantguardistes, representades per publicacions diverses i amb caràcter totalment experimental com la duta a terme per Joan Salvat-Papasseit. La poesia seguirà també el llarg camí de l'aproximació amb la lírica i el teatre en vers, recreant un passat modernista i barroc. La poesia patriòtica, la intimitat, el somni, la sàtira i l'exaltació seran elements que caracteritzaran la poesia d'aquest moment.

Gerundiana (*va guanyar un premi en els Jocs Florals de Girona de 1908*)

Les voltes de Girona, quietes, reposades,
Tenen una hora rienta de llum i de remors;
Dins sa monotonia hi passen les amades
D'ulls clars, d'ulls bruns, d'ulls tràgics que fan esclaus els cors.

Cada any, un clàssic dia joiosament arriba
I en l'atracció enyorada devenen amicals;
Segellen la promesa d'una ànima captiva
Les verges són novícies passant sota arcs claustrals.

Dintre el passeig romàntic, floten perfums propicis;
Hi ha paraules franques, secrets esponsalícis
I es parlen de nous dies i somniats anhels.

Oh, les obscures Voltes de l'Urbs provinciana,
Les Voltes on deambula l'amiga sobirana
Que duu en la cabellera aquells llaços cruels!

Cartell de les obres exposades a la sala: Orles i la revista mesal Cultura.

Miquel de Palol

Girona, (1885-1965). Formà part de la revista L'Enderroch (1902), òrgan gironí de les posicions esquerranes defensades per El Poble Català, i fundà el setmanari Catalanitat (1910-1911), d'ideologia republicana i nacionalista. Va escriure novel·la, teatre i poesia, va representar per el teatre gironí un dels màxims escriptors per aquest gènere, amb peces representades a la ciutat com "Senyoreta Enigma" i a Barcelona com "Enemic Amor". També va llegir per Ràdio Girona la seva peça mai portada als escenaris "Jueus". Escriu "Girona i jo" un recull de les seves memòries. Al llarg de la seva vida va col·laborar a nombrosos diaris i revistes escrivint articles, narra-

cions i contes infantils com a Lo Gironès, Esquella de la Torratxa, L'Enderroc, El Poble Català, Catalanitat, Cuca Fera, Victors i Ploma i Llapis, entre d'altres.

La característica fonamental en poesia durant el modernisme, és la diversitat d'estètiques que van dominar alternativament les dues dècades a cavall del canvi de segle: simbolisme i prerafaelitisme que van conuiu tranquil·lament, o espontaneïtat-vitalisme i parnassianisme que van entrar en conflicte nombroses vegades. La seva obra també inclosa dins el denominat decadentisme ens mostra una tendència sorgida a França en 1880-90 que partia de la consciència d'ésser a la fi d'una civilització i a l'inici d'un període decadent. El decadentisme comportava sentiments d'inseguretat, cansament i afecció a la mort, propis del romanticisme, i centrava l'atenció en les cultures exòtiques i antigues: l'hel·lenisme i el darrer període de l'imperi Romà. Com a reacció, cercava en la forma expressiva la transformació de la realitat en un món de bellesa ideal, ple de sensacions, i amb imatges i conceptes hermètics.

GIRONA (*sonet que pertany a Poemes de Tarda de 1922*)

Ciutat: adarga de granet i llum;
Heura de soledat, vas de perfum;
Com ets perfecta als meus sentits, tan pura!
Tu, la dels claustres i els jardins ombrius;

La dels palaus d'oblit i de clausura;
Tota endormida vora el temple altiu
-joia d'orfebre, que la llum fulgura
I copia en or el tremolor del riu-

Passà la Glòria: mes avui no inclina
Ja els vells llorers dels teus jardins, en l'hora
De la tarda serena i capvespral;

Que és l'or del sol, que el teu redós patina;
Que és un frecc d'ales en ta pau sonora;
Que és la Bellesa, que et fa ser immortal!

Cartell de les obres exposades a la sala: Els nostres Jocs Florals i Victors.

Carles Rahola

Historiador, escriptor i periodista, nascut a Cadaqués l'any 1881. De pensament republicà, demòcrata i humanista, col·laborador del diari republicà i federalista l'Autonomista. L'esclat de la guerra civil va suposar la destrucció dels valors pels que havia lluitat tota la vida, i dies després del final de la guerra, serà empresonat, jutjat i afusellat per els seus escrits que parlen, entre d'altres coses, de la Girona que tant estima i enyora. Està considerat per les forces nacionalistes catalanes com un símbol viu de la repressió franquista a Catalunya.

Hem de dir que Rahola no va triomfar, però ni com a pensador ni com assagista. Era massa idealista, massa romàntic, amb un esperit molt poc crític. Fins que no va complir els quaranta anys no es va definir la seva personalitat d'escriptor. Primer va ser periodista i va voler ser un assagista, un filòsof, després es va decantar per la història i es va convertir en un divulgador de la història amb temes com els de la pena de mort, els dels jueus, els emigrants, els afrancesats i la història clàssica revisada. Però pel que sí es coneix Rahola dins la nostra ciutat és per ser un promotor cultural, un modernista que animava la ciutat grisa i fosca de principis de segle i un gran divulgador. Mai va militar en cap partit polític però va treballar i defensar llargament per la defensa dels drets de les persones i dels ciutadans de la seva estimada Girona. Avui, els seus escrits elogiant la nostra ciutat, s'han convertit en un referent fidedigne de la crònica d'una societat, d'un espai habitat i d'una forma de viure.

Cartell de les obres exposades a la sala: Girona, La dominació napoleònica a Girona i la pena de mort a Girona.

Agafant com exemple aquests personatges, podem veure com tots, involucrats amb la cultura i la ciutat, desenvolupen el moviment modernista i noucentista d'una forma molt personal. Música, teatre, literatura, pintura, escultura i arquitectura són els mitjans d'expressió d'unes ments privilegiades que han permès que Girona, es conegui arreu.

Activitat 4

L'activitat que us proposem és que relacioneu les biografies i les obres de cadascun d'aquests personatges, amb els retrats que es troben aquí a la paret de la sala.

L'objectiu d'aquesta activitat és que l'alumnat pugui reconèixer les fisonomies i les icones que es van crear al voltant de cada un d'aquests personatges.

En acabat, podem reflexionar sobre el seu paper dins la ciutat i per la ciutat.

Material necessari: Els plafons de la sala

Activitat 5

A la sala en la que ens trobem, hi ha un munt d'escultures i pintures d'artistes més o menys coneguts. Sabríeu establir els trets fonamentals dels dos moviments (Modernisme i Noucentisme) a partir de les obres gràfiques exposades a la sala? Hi ha escultures, retrats, olis sobre tela, medalles... obres realitzades per Rafel Masó, Xavier Montsalvatge, Prudenci Bertrana, Fidel Aguilar² i Ricard Guinó³. Podeu posar en pràctica els conceptes que us han explicat?

La intenció d'aquesta activitat és que el grup tregui les seves pròpies conclusions a partir de tot allò explicat anteriorment. Ara han de ser ells qui busquin i justifiquin a partir d'una explicació lògica, les obres exposades.

Fets històrics posteriors

Finalment, tota aquesta ideologia, tota aquesta energia i tots els projectes i reformes engegades amb empena amb un veritable intent de canvi, es veuran afectades per esdeveniments barbàrics que marcaran un abans i un després. L'esclat de la Primera guerra Mundial del 1914 al 1918, i l'esclat de la Guerra Civil, que deixarà un període de tan sols sis anys entre dictadura i dictadura en el nostre país: l'any 1930 final de la dictadura de Primo de Ribera i el 1936 inici de la guerra Civil i antecedent de la dictadura franquista.

² Artista que viu a Girona del 26 al 41 al carrer de la Força però poc després, crea la seva escola de dibuix (la primera de Girona que treballa amb model nu) i munta la seva primera exposició gironina a l'Ateneu. Estudia, dibuixa, grava planxes de fusta, esculpeix pedra, fa retrats (sobretot usant com a models les seves germanes)... La seva botiga de fuster tallista estava situada a la Pujada del Rei Martí, a prop de la Catedral. Col·labora com a dibuixant al suplement literari de l'Autonomista i els programes de fires. A partir del 1915, té la oportunitat de conèixer Europa amb l'ajuda de Rafael Masó i Xavier Montsalvatge. El 1929 entra com a professor a l'Escola Municipal de Belles Arts. Els seus alumnes, agrupats en la societat d'Amics de les Arts erigeixen el juny del 1930 el monument en homenatge a Fidel Aguilar als jardins de la Devesa. Un dels màxims exponents de la nostra ciutat en l'època de Rafel Masó, el qual agafa certa influència de l'arquitecte. (Bisbal 1890-Barcelona 1951).

³ (Girona 1890- França 1973) Fill d'ebenista i n'aprèn l'ofici. Va ser alumne del taller de dibuix de Prudenci Bertrana situat al carrer Santa Clara, Escola d'Arts i Oficis de Girona. Anys després estudia a la Llotja de Barcelona i després a una acadèmia de Montmartre, a París. Gràcies a l'amistat amb Maillol, entra fàcilment en cercles artístics francesos. Allà treballarà com a alumne de Renoir, i té la oportunitat de realitzar amb escultura els dissenys del mestre a partir de l'any 1913. Renoir va quedar afectat per una paràlisi reumàtica (1912) i seran les mans de Guinó qui plasmaran les idees del mestre: Bugadera ajupida, Venus triomfant... La obra de Rafel Guinó es troba a cavall dels dos corrents i realitza temes femenins i maternals amb escultures de petit format i mitjos bustos, tal i com proliferaren entre els artistes del 1900. Té més de 200 escultures en fusta, bronze, terra cuita, ivori, ceràmica, vidre.... més de 3000 dibuixos amb aquarel·la, gouache, sanguina... i més de 200 pintures.